

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Чапюк Олени Петрівни «Регіональний вимір капіталізації економіки», яку подано до захисту в спеціалізовану вчену раду К 20.051.12 ДВНЗ «Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» МОН України на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

1. Актуальність обраної теми

Капіталізація є невід'ємною частиною ринкової економіки. Сутність і аспекти формування процесу капіталізації на мікро-, мезо- і макрорівнях різні. Держава може впливати на перерозподіл видів і обсягів фінансування між процесами капіталізації підприємства, галузі, регіону і країни загалом. Інструментів такого впливу в держави достатньо.

У ринкових умовах функціонування господарських систем регіонів України, в умовах значної диференціації у наявності природних, виробничих, трудових та інших ресурсів капіталізація спричинює нерівні можливості у забезпеченні їх гармонійного соціально-економічного розвитку. У таких умовах, коли капіталізація є визначальним чинником економічного зростання, пріоритетним завданням регіональної політики є пошук і розробка механізмів підвищення капіталізації економіки регіону.

Саме тому актуальності набуває проблематика капіталізації регіону як здатності регіону розвиватися. Тому нарощення капіталізації регіональних активів – це основний етап забезпечення їх конкурентоспроможності в ринковому середовищі, підвищення рівня інвестиційної привабливості для вітчизняних та іноземних інвесторів.

Одним із вирішальних факторів при цьому є наявність розвинутої соціально-економічної інфраструктури. Більше того, розвинута регіональна інфраструктура є однією з основних передумов інвестиційної привабливості та залучення у регіональну економіку зовнішніх фінансових потоків для започаткування і розвитку підприємницьких ініціатив.

На підставі цих міркувань можна стверджувати, що вдосконалення та розробка механізмів системи управління регіоном, яка має стати гарантом забезпечення підвищення капіталізації на основі оцінки її рівня і визначає актуальність та своєчасність теми дослідження Чапюк О.П. та її практичну значущість.

Обрана тема є складовою частиною науково-дослідних держбюджетних робіт, зокрема: «Механізми фінансового забезпечення сталого розвитку України та її регіонів» (номер державної реєстрації 0115U002200, 2015 р.), де використано розробки автора з обґрунтування прогностичної моделі оцінки капіталізації економіки регіону (довідка про впровадження № 53-19-33 від 19.01.2016 р.), «Обґрунтування комплексної програми розвитку туристично-рекреаційної сфери у транскордонних регіонах» (номер державної реєстрації 0112U000291, 2012-2014 рр.), де використано розробки автора щодо систематизації причин, які зумовлюють негативну динаміку залучення кредитних ресурсів в реальний сектор економіки та обмежують рівень капіталізації економіки регіонів у площині умов надання кредитних ресурсів, що дозволило визначити вплив банківського сектора на розвиток туристично-рекреаційної сфери у транскордонних регіонах (довідка про впровадження № 54-19-33 від 19.01.2016 р.), «Механізми фінансової стабілізації та підвищення капіталізації регіонів в умовах децентралізації України» (номер державної реєстрації № 203-16, 2016-2018р.), де використано розробки автора з обґрунтування капіталізації регіону як системи взаємозв'язаних процесів: нагромадження капіталу, інвестування капіталу, створення та розподілу доданої вартості, що у комплексі характеризують її як процес нарощення ринкової вартості регіону (довідка про впровадження № 295-19-33 від 24.02.2016 р.).

Перелік тем науково-дослідних робіт та виконаних у них здобувачем завдань підтверджує, що робота над дисертацією мала багаторічний цілеспрямований характер.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та новизна

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації мають високий ступінь обґрунтованості, що підтверджується глибоким дослідженням, аналізом та узагальненням значного обсягу сучасних наукових джерел з питань забезпечення конкурентоспроможності регіонів, в т.ч. на основі розвитку їх інфраструктури.

Методологічною і методичною основами дослідження є загальнонаукові та фундаментальні положення і принципи теорій та концепцій регіональної економіки. Виходячи з системного підходу до визначення завдань, методів їх вирішення та сформульованих висновків за результатами дослідження, а також використання предикативної логіки у проведених дослідженнях, можна констатувати достатній рівень обґрунтованості дисертаційної роботи. Наукові положення, висновки та рекомендації сформульовано на основі детального аналізу досліджуваних економічних явищ та процесів. Автором детально опрацьовано і критично проаналізовано науково-теоретичні, методико-практичні та прикладні праці вітчизняних і зарубіжних авторів з управління соціально-економічним розвитком регіонів.

До інформаційних джерел наукового дослідження віднесено наукові напрацювання вітчизняних та зарубіжних учених, нормативно-законодавчу базу, офіційні статистичні та звітні дані регіональних органів влади та державної статистики, інформаційно-аналітичне забезпечення державного управління. Поряд з працями вчених, присвячених теорії соціально-економічного розвитку регіонів, використовуються наукові розробки у сфері моделювання складних економічних явищ і процесів, автоматизації аналітичної роботи та інформаційної аналітики, загальної теорії управління та прийняття рішень, а також самостійно здійсненій оцінці рівня капіталізації регіону та впливу банківського сектора на цей процес.

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації відзначаються достовірністю, яка забезпечена матеріалами офіційної статистики,

підтверджується впровадженням пропозицій дисертації в практику роботи регіональних органів управління різного рівня та в навчальний процес.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та новизна, підтверджується розробками науково-практичного характеру, зокрема, автором запропоновано:

- підхід до визначення взаємозв'язку між капіталізацією регіону та його ринковою вартістю (п. 1.3 роботи);

- методичні підходи до діагностики капіталізації економіки регіонів та впливу на даний процес банківського сектора, які, на відміну від існуючих, передбачають оцінку за процесом нарощення капіталу, інвестування капіталу, створення та розподілу доданої вартості, що дає можливість виявити сильні та слабкі сторони капіталізації кожного регіону та диференційовано підійти до формування механізмів їх нарощення (п. 2.2-2.4 роботи);

- диференційний підхід до формування стратегічних напрямків підвищення капіталізації регіонів відповідно до їх позиціонування за визначеними зонами економічної безпеки, що дозволило сформулювати матрицю вибору стратегій кожним регіоном (п. 3.3 роботи);

- підходи до прогнозування капіталізації економіки регіонів, що дозволило визначити перспективи капіталізації регіону для подальшої систематизації пріоритетів регіональної політики (п. 3.1 роботи);

- розробка регіональної моделі впливу капіталізації банківського сектора на розвиток регіональних економічних систем, що стало передумовою прогнозування за трьома сценаріями: песимістичним, реалістичним та оптимістичним (п. 3.2 роботи).

Таким чином, аналіз дисертаційної роботи, розроблених і представлених у ній наукових положень і методичних підходів дозволяє зробити висновок про обґрунтованість і достовірність отриманих результатів.

3. Найбільш вагомі результати дослідження, їх наукова новизна та практичне значення

Сукупність наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження Чапюк О.П. має істотне значення для економічної науки і подальшого розвитку науково-методичних засад управління просторовою диференціацією регіонів держави.

Зміст основних положень дисертації належним чином і в повній мірі представлений у авторефераті. Варто відмітити належний рівень проведених досліджень, розуміння здобувачем знань економічних законів та закономірностей розвитку продуктивних сил.

З отриманих науково-обґрунтованих результатів, які у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання та мають цінність для економічної науки, необхідно відзначити:

1. Доведено, що капіталізацію слід розглядати як комплексне явище, що характеризує процеси пов'язані з генеруванням капіталу. Такими процесами є нагромадження капіталу, інвестування капіталу та створення та розподілу доданої вартості (с. 17-19).

2. Обґрунтовано функції капіталізації регіону, до яких віднесено: трансформаційну, накопичувальну, відтворювальну, інвестиційну, стимулюючу, стратегічну, інформаційну, прогнозну, розподільчу та визначено їх особливості для ефективної та неефективної капіталізації регіону (с. 20-22).

3. Розроблено концептуальну схему впливу банківських установ на процес капіталізації економіки регіонів, що визначає економічну та соціальну роль такого впливу. У даному напрямі доведена потреба акцентування діяльності банків на підтримці малого та середнього бізнесу у малорозвинених регіонах, що дозволить реалізувати соціальну роль банків у регіонах, тим самим забезпечуючи їх ефективну капіталізацію (с. 26-31).

4. Обґрунтовано концептуальні підходи до визначення ринкової вартості регіону у світлі змістового наповнення його ефективної капіталізації, відповідно до чого визначено моделі оцінки ринкової вартості регіону, які у тій

чи іншій мірі базуються на оцінці капіталізації як результату (ресурсний та ринковий підходи) та як процесу (доходний та комбінований підходи), тим самим органічно поєднуючи явища капіталізації регіону з його ринковою вартістю (с. 41-49).

5. Доведено, що діагностика капіталізації економіки регіонів України та визначення рівня впливу банківського сектора на даний процес повинна включати їх оцінку як процесів нагромадження капіталу, інвестування та створення та розподілу доданої вартості. Розроблено методичні підходи (с. 69-71), на основі яких проведено діагностику капіталізації економіки регіонів України (с. 78-125).

6. Визначено алгоритм проведення перспективного прогнозування капіталізації економіки регіону, інформаційною базою якого є сформована при здійсненні аналітичного дослідження матриця спостережень. Згідно запропонованої блок-схеми прогнозування оцінки, автором отримані прогнозні значення первинних показників рівня капіталізації регіонів, визначені на основі екстраполяції трендів як процесу нагромадження капіталу, як процесу інвестування капіталу та як процесу створення та розподілу доданої вартості. Апробація моделі здійснена для Волинської області (с. 129-150).

7. Розроблено економіко-математичну модель впливу капіталізації банківського сектора на розвиток регіональних економічних систем, що дозволило не тільки структурно дослідити об'єкт, а й визначити частки впливу основних факторів на його поведінку, виявити ймовірні ризики, що спричинені тенденціями розвитку сектору, окреслити шляхи їх нівелювання, а також їх вплив на забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів(с. 150- 166).

8. Запропоновано визначати рівень економічних загроз для регіональних економічних систем за відхиленням фактичних значень капіталізації у регіонах від порогових значень індикаторів безпеки, що дозволяє віднести регіон у ту чи іншу зону (безпеки, ризику, загроз, кризи чи небезпеки)(с. 166- 182).

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що теоретичні положення в дисертації доведені дисертантом до конкретних пропозицій щодо підвищення капіталізації економіки регіону.

Практична значущість результатів дослідження визначається можливістю їх подальшого використання у діяльності регіональних органів влади та у навчальному процесі підготовки студентів за економічними спеціальностями, а саме:

- практичній діяльності відділу з питань бюджету, економічної політики та проектної діяльності виконавчого апарату Волинської обласної ради (акт впровадження № 211/33/2-16 від 02.02.2016 р.); у роботу Департаменту економічного розвитку і торгівлі Волинської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження № 83/02-11/2-16 від 05.02.2016 р.); у роботі Північно-західного РУ ПриватБанку(акт впровадження №1 від 29.01.2016 р.);

- у навчальному процесі Луцького національного технічного університету (довідка про впровадження № 52-19-33 від 19.01.2016 р.) при викладанні дисциплін «Регіональна економіка», «Управління регіональним розвитком», «Гроші, фінанси і кредит», «Капітал підприємства: формування та оцінювання», «Економічна безпека» та ін.

Узагальнюючи наукові результати дисертаційної роботи, доцільно зауважити, що у сукупності вони доповнюють і розвивають теорію регіонального управління, враховують сучасні здобутки економічної науки, особливості і нагальні потреби підвищення конкурентоспроможності регіонів на основі розвитку їх інфраструктури.

4. Повнота викладу основних положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Всі положення наукової новизни опубліковані у достатній кількості. Основні результати дослідження опубліковані в 17 наукових працях, серед яких – 2 монографії, 10 статей – у фахових наукових журналах та збірниках наукових

праць, 5 публікацій – у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій – 7,7 д.а., з яких особисто здобувачеві належить 5,8 д.а.

Автореферат відображає зміст та основні положення дисертації і дає повне уявлення про результати виконаних досліджень. Матеріали дисертації і автореферату викладено в науковому стилі, логічно, послідовно.

5. Дискусійні положення і недоліки роботи

Високо оцінюючи результати дослідження і відзначаючи достатній рівень обґрунтованості теоретичних, методологічних та прикладних положень дисертаційної роботи, її цілісність та логічність викладу матеріалів, доцільно звернути увагу на низку зауважень, деякі дискусійні положення дисертаційної роботи та певні недоліки в ній, а саме:

1. Автором обґрунтовано зв'язок капіталізації регіону з його ринковою вартістю (с.44), при цьому остання розглядається як результат процесу капіталізації. Разом з тим при проведенні аналітичного дослідження, даний аспект не знайшов належного застосування.

2. При розробці методики оцінки капіталізації регіону автором запропоновано систему показників для аналізу (с.71). При цьому показники оцінки капіталізації регіону як процесу створення та розподілу доданої вартості варто було б доповнити показниками рівня ВДВ за сферами економічної діяльності, що дало б змогу більш детально оцінити даний аспект капіталізації регіону.

3. Автором систематизовано підходи до оцінки капіталізації економіки регіону та досліджено вплив на рівень економічної безпеки (с.166). У даному напрямі робота значно виграла б, якби містила проектні пропозиції позитивних наслідків підвищення рівня капіталізації регіонів із зазначенням чітких часових рамок поліпшення ситуації.

4. У дисертації автором у табл. 1.6 наведена спроба систематизації ролі банківського сектора у капіталізації економіки регіонів за функціями (с.39).

Разом з тим, автору доцільно було дослідити поряд з проблемами на нинішньому етапі і вирішення питань в майбутніх періодах.

5. Слід звернути увагу на дещо описовий характер інформації, яка стосується питань зарубіжного досвіду управління регіоном з метою нарощення капіталізації (с. 11-22). Автору варто було б систематизувати існуючі закордонні напрацювання з виокремленням механізмів можливого їх використання у регіонах України при побудові моделі впливу вітчизняної інфраструктурної політики на капіталізацію регіону.

6. У роботі значна увага приділена визначенню оцінці впливу банківського сектора на капіталізацію економіки регіону, зокрема при діагностиці процесу як інвестування капіталу, використовується лише один показник для оцінки, а саме обсяг капітальних інвестицій за рахунок кредитів банків (с.108 -110), разом з тим, зважаючи на її важливе значення, для отримання більш точного результату, потрібно включити і інші показники, які характеризують вплив банківського сектора на капіталізацію економіки регіону як процесу інвестування капіталу.

Проте наведені зауваження суттєво не зменшують загальної наукової цінності дисертаційної роботи Чапюк О.П., яка виконана на належному теоретичному рівні і містить елементи науково-методичної та практичної цінності.

6. Загальний висновок

Дисертація Чапюк О.П. є самостійною завершеною науковою працею, а отримані нові науково обґрунтовані результати у сукупності сприяють розв'язанню наукової проблеми - обґрунтування механізмів підвищення ринкової вартості регіонів країни на основі розробки підходів до регіонального виміру капіталізації економіки та впливу на даний процес банківського сектора.

Зміст дисертаційного дослідження відповідає обраній темі, забезпечує досягнення поставленої мети і завдань дослідження. Робота виконана на належному науковому рівні, за змістом, оформленням, актуальністю, новизною

дослідження і практичним значенням відповідає вимогам МОН України, зокрема пунктам 11, 13 і 14 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а також іншим нормативним актам України як кваліфікаційна наукова робота. Наукові положення, висновки, практичні та методичні рекомендації обґрунтовані та достовірні, характеризуються науковою новизною та мають прикладне значення. Основні наукові результати достатньо повно відображені у публікаціях автора, зміст автореферату є ідентичним змісту дисертації та відображає основні положення роботи.

Виходячи з вищезазначеного, вважаю, що представлена дисертаційна робота на тему „Регіональний вимір капіталізації економіки» відповідає вимогам до кандидатських дисертацій, а її автор – Чапюк Олена Петрівна заслуговує присвоєння їй наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент –
 доктор економічних наук, професор,
 заступник директора з наукової роботи
 ДУ «Інституту регіональних досліджень
 імені М.І. Долишнього НАН України»

І.З. Сторонянська

